

HYMENOPTERA ACULEATA III

door
H. SANDERS (Roermond)

Hier volgt nog een bespreking van enkele soorten, die in het October-nummer van het Natuurhistorisch Maandblad, Jrg. 38, 1949, werden opgegeven als nieuw voor de Nederlandse fauna.

Tachysphex helveticus Kohl.

In de tabellen der Nederlandse Graafwespen van B. E. Bouwman worden voor het geslacht *Tachysphex* 5 soorten als inlands opgegeven. Hieraan zijn sinds 1927 nog twee soorten toegevoegd door vangsten van P. M. F. Verhoeff in de duinstreek, nl. de merkwaardige soorten *Tachysphex nigripennis* Spin. en *acrobates* Kohl (Verhoeff 1942). Met de vangst van *T. helveticus* Kohl. is de lijst van de Nederlandse soorten nu wel compleet. Het is niet te verwachten dat daar nog iets bij zou komen.

Tachysphex helveticus lijkt veel op de algemene *nitidus* Spin. en is daar in het veld en ook met de gewone loupe wel niet van te onderscheiden. Ik kreeg het eerst argwaan bij het doornemen van een grotere serie *nitidus*-exemplaren. Sommige exemplaren vielen op, door een iets langere en dichtere beharing zowel op het propodaeum als op het voorhoofd. Diezelfde stukken waren op het propodaeum ook veel grover gerimpeld. De auteur F. Kohl, die de soort *helveticus* voor het eerst onderscheidde en beschreef (Kohl 1884), geeft in zijn type-beschrijving, die in het Latijn gesteld is, deze toevoeging, l.c. pag. 375: „Erwähnenswerth scheint mir noch der Umstand, dass die abstehende weissliche Behaarung des Kopfes dichter und länger ist als bei *nitidus*“. Dit klopte zeer goed. Maar op diezelfde plaats kon men lezen over *T. helveticus*: „Ist dem *T. nitidus* Spin. nahe verwandt und seine Bestimmung nicht ohne Schwierigkeiten...“.

Inderdaad is de beharing en ook het gerimpelde propodaeum niet voldoende kenmerkend, want van een vijftal exemplaren, die hierin met elkaar overeenstemmen, bleken er 3 toch nog te behoren tot *nitidus*, terwijl 2 ♀♀ tot de echte *helveticus* moeten gerekend worden (det. Verhoeff). Het zekerste kenmerk is wel de vorm van de clypeus en de bestippeling van de mesopleuren. Dit laatste is ook reeds door Kohl vermeld pag. 374: „Dorsulum et mesopleurae quam in *T. nitido* subtilius punctatae“.

Verhoeff deelde mij nog schriftelijk mee, dat hij 2 ♂♂ van deze soort bezit, gevangen te Oudenrijn 28-V-1945.

Crossocerus denticrus Herr.-Schaeff.

Deze soort werd reeds opgenomen in de lijst van B. E. Bouwman, omdat de aanwezigheid in ons land wel vermoed werd. Toch heeft het tot 1946 geduurd, voordat een exemplaar gevangen werd en ook daarna zijn geen nieuwe ♀♀ of ♂♂ waargenomen. De soort moet dus wel als zeldzaam worden beschouwd. De determinatie is van G. van Rossem.

Halictus major Nyl en *Halictus viridiaeneus* Blüthg.

Van de verschillende bijengeslachten (momenteel zijn in ons land 32 genera vertegenwoordigd), vormt *Andrena* met 72 soorten de grootste groep. Daarna komt als tweede in soorten aantal het geslacht *Halictus*. Ofschoon dit genus enkele zeer interessante en mooie soorten bevat, ofschoon hun levenswijze nog allerlei raadselen inhoudt en er een verhouding bestaat tussen *Halictus* en *Sphecodes*, die practisch nog niet bestudeerd is, wordt de weetgierigheid van de apidologen door dit alles slechts matig geprikkeld. Er bestaat van de *Halictus*-soorten van ons land nog geen bewerking, zoals wij die wel kennen voor *Andrena*, *Bombus*, *Psithyrus*, *Osmia* enz. Slechts zelden wordt er in de Nederlandse werkjes iets over *Halictus* gezegd. Mij zijn uit ons land in totaal een 45 soorten bekend. Aangezien ik in de literatuur over bijen nergens hun vermelding gevonden heb, meen ik de bovengenoemde soorten als nieuw voor de Ned. fauna te kunnen opgeven.

Sphecodes niger Sich.

Verleden jaar gaf ik reeds een opsomming van de *Sphecodes*-soorten, die door mij in Mid- en Limburg waren gevangen, in totaal 14. Deze lijst is nog aan te vullen met *Sphecodes subovalis* Schck., waarvan ik een ♀ ving in Lerop 16-VIII-1948. Ook zijn nog uit ons land bekend *Sphec. fuscipennis* Germ. uit de duinstreek en *Sphec. ferruginatus* Hags. en *hyalinatus* Hags. uit Zuid-Limburg. Hierbij komt nu als no. 19 de zeldzame *Sphec. niger*, een kleine soort van 5

mm. Ze is echter voldoende duidelijk te onderscheiden van de andere kleine *Sphcodes*-soorten, vooral door het eigenaardige middensegment (propodaeum). Dit is op het eerste horizontale gedeelte niet scherp gerand, zoals bij alle andere soorten, maar afgerond en bovendien opvallend donker-zwart glimmend. Ook het afvallende rechte gedeelte van het propodaeum is niet gerand.

De soort is uit Duitsland van meerdere plaatsen bekend, echter overal zeldzaam. Uit de aard van de zaak is het niet mogelijk voor deze ene vangst aan te geven met welke *Halictus*-soort deze *Sphc. niger* in verband staat. Als er bij nauwkeurig onderzoek meerdere vangsten zouden volgen, zal ook de gastheer wel duidelijk worden.

Nomada mutabilis Mor.

De soort is parasiet van *Andrena chrysopyga* Schck., een zeldzame bij, die door van der Vecht alleen van de S. Pietersberg wordt opgegeven (v.d.Vecht, 1928 pag. 138). Deze *Andrena* vliegt echter op meerdere plaatsen in Midden-Limburg o.a. te Maasbracht, Asselt en Lerop. Hier zelfs in behoorlijk aantal. Nadat ik in 1947 voor het eerst een aantal *A. chrysopyga* ♀♀ en ♂♂ gevangen had op een tamelijk beperkte vliegplaats, werd in 1948 met spanning uitgezien naar de aanwezigheid van *Nomada mutabilis* Mor., die als parasiet bij *A. chrysopyga* wordt opgegeven. En inderdaad werd reeds de eerste dag, dat ik de „afgesproken” plaats kon bezoeken een ♀ gevangen, 18-V-1948. Daags erna op dezelfde vindplaats ook een ♂. In 1949 werden nog enkele ♂♂ en een ♀ bemachtigd.

De soort is echter zeldzaam en zal in ons land wel niet veel verder naar het Noorden opklommen.

Sapyga similis F.

Tussen de Aculeaten neemt de familie van de Sapygidae met slechts 3 soorten in West-Europa een zeer bescheiden plaatsje in. Tot nu toe waren in Nederland pas 2 soorten gevangen, nl. *Sapyga clavicornis* L. en *S. quinquepunctata* F. Hoewel beide soorten niet uitgesproken zeldzaam zijn te noemen, zijn er toch weinig vangsten bekend. Men vindt ze haast niet op bloemen en men kan ook niet zeggen waar men ze

dan per se wél vindt. Een vangst is bijna altijd min of meer toevallig. De ♂♂ van *S. clavicornis* zitten nog al eens op de bladeren van eikenstruiken te zonnen, maar ze kennen toch niet veel rust. De hele familie is waarschijnlijk parasiet bij *Osmia* of andere verwante bijen. *S. clavicornis* vliegt in gezelschap van *Chelostoma florissomne* L. (= *Heriades maxillosus* L.), terwijl ik *S. quinquepunctata* F. zag vliegen rondom een telegraafpaal, waarin de nesten van *Osmia rufa* L. Pas aan de hand van vele kweekproeven zal men tot zekerheid kunnen komen omtrent hun leefwijze en de mogelijkheden van iedere soort wat betreft hun aanpassingsvermogen.

Sapyga similis F. is overal zeldzaam, ik ving twee ♂♂ in een dennenbos met veel *vaccinium*-begroeiing. Omtrent de eventuele gastheer heb ik tot nu toe niet de minste zekerheid.

Roermond, 15 Nov. 1949.

Litteratuur:

- Kohl F. F. 1884: Die Gattungen und Arten der Larriden. Verh. zool. bot. Ges. Wien.
 Vecht van der P. 1928: Hymenoptera Anthophila. *Andrena*. Fauna van Nederland, Leiden.
 Verhoeff P. M. F. 1942: Twee nieuwe graafwespen voor Nederland van het geslacht *Tachysphex* Kohl. Ent. Ber. d. XI, no. 244—246.

BOEKAANKONDIGING.

Dr. W. M. Kruseman. Nieuwere inzichten in het leven. 1948. (W. L. en J. Brusse's Uitgevers Mij te Rotterdam. Prijs gebonden f 4.90).

De schrijver behandelt in beknopte vorm de vooruitgang van de biologische wetenschap in de laatste decennien, speciaal wat betreft de ontwikkeling, erfelijkheid, voeding, energiewinning, ziektebestrijding, beweging enz. van plant en dier; als zodanig biedt dit boek voor biologisch-geschoolden, een schat van nieuwe gegevens.

Het is jammer, dat een literatuurlijst ontbreekt temeer omdat bij sommige problemen nog wel nadere verklaring gewenst zal zijn.

W. M.-v. d. G.